

Huvudman
kommun@borlange.se

2019-02-08
Dnr 400-2017:10219

Rektor
anna.torssander@borlange.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av studie- och
yrkesvägledningen på fordons- och
transportprogrammet vid Erikslundsgymnasiet
i Borlänge kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen på gymnasiala yrkesprogram. Syftet är att granska huruvida eleverna får en studie- och yrkesvägledning som utgår från deras behov och förmår vidga deras perspektiv på sin studie- och yrkesvalsprocess.

De övergripande frågeställningarna är:

- 1. I vilken utsträckning tar rektor och personal ansvar för att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen?*
- 2. I vilken utsträckning utgår studie- och yrkesvägledningen från elevernas behov för att bilda en helhet för eleven och stödja dennes studie- och yrkesvalsprocess?*
- 3. I vilken utsträckning ges eleverna allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön och social eller kulturell bakgrund?*
- 4. I vilken utsträckning tar huvudmannen ansvar för att rektor ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten?*

Granskningen genomförs i 28 utvalda verksamheter och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Erikslundsgymnasiet med Borlänge kommun som huvudman, ingår i denna granskning. När alla beslut är fattade i granskningen redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionen besökte Erikslundsgymnasiet den 18 och 19 december 2018. Det program som granskades var fordon- och transportprogrammet. Besöket genomfördes av Katrin Söderlind och Bo Jersenius. Intervjuer med elever i årskurs 2, lärare, studie- och yrkesvägledare, rektor samt representanter för huvudmannen har genomförts.

På Erikslundsgymnasiet som helhet finns två nationella program och totalt 179 elever. Det finns 1 utbildad studie- och yrkesvägledare som omräknat till heltidstjänster arbetar 30 procent. Studie- och yrkesvägledaren är anställd av rektorn. Erikslundsgymnasiet leds av en rektor. Vid fordon- och transportprogrammet studerar 116 elever, varav 101 flickor och 15 pojkar. 30 lärare undervisar på programmet.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av arbetet med studie- och yrkesvägledningen på den granskade skolenheten samt de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningens fyra frågeställningar. I

bilaga 1 redogörs för de författningar och allmänna råd som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

Skolinspektionens bedömning

1. Studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor och personal tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat inom den ordinarie undervisningen.¹ Bland annat om det finns en tydliggjord arbetsfördelning, att former för samverkan finns, att arbetet följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet och att behov av kompetensutveckling tillgodoses. Vidare granskas om undervisningen planeras och genomförs så att studie- och yrkesvägledningen ger eleverna förutsättningar att göra välgrundade studie- och yrkesval.

Granskningen visar att arbetsfördelningen som gäller den vida² studie- och yrkesvägledningen till viss del är tydliggjord. Det sker bland annat med hjälp av den plan för studie- och yrkesvägledning som finns framtagen på skolenheten och som Skolinspektionen tagit del av inför granskningen. Planen innehåller en beskrivning av studie- och yrkesvägledarens respektive lärarnas ansvar för studie- och yrkesvägledning, där det bland annat framgår att lärarna tillsammans med skolans studie- och yrkesvägledare ska informera om olika val under gymnasietiden. Vidare framgår att lärarna ska förmedla yrkeslivets krav och möjligheter, anordna studiebesök innan inriktningsval, och även under resterande utbildning. Lärarna ska också introducera eleverna i de olika inriktningarna, delta i branschmöten och fånga upp branschens förväntningar på skolan och eleverna, informera kommande elever om yrket och utbildningen samt förmedla platser för arbetsplatsförlagt lärande (APL)- till eleverna. Studie- och yrkesvägledaren ansvarar enligt planen bland annat för att informera samt vägleda elever inför val av kurser i samband med gymnasieutbildningen, planera och genomföra Öppet Hus i samverkan med all personal, medverka i elevhälsoteamet och på elevvårdskonferenser.

Granskningen visar att det finns behov av att ytterligare kommunicera och förankra planen och ansvaret för den vida studie- och yrkesvägledningen hos personalen. Rektorn säger att ansvarsfördelningen för den vida studie- och yrkesvägledningen, till skillnad från

¹ I bilaga 1 redogörs kortfattat för Författningar och allmänna råd som ligger till grund för denna kvalitetsgranskning.

² Med begreppet vid studie- och yrkesvägledning avses all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Skolverket (2013). Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och vägledning. Skolverkets publikationsservice, andra tryckningen, Stockholm 2017, s. 9.

den snäva, inte är så tydlig och att planen för studie- och yrkesvägledning och det vida uppdraget behöver gås igenom på nytt med samtlig personal.

Granskningen visar att det finns flera inslag av studie- och yrkesvägledning som lärarna ansvarar för i undervisningen. Denna är framförallt inriktad mot fordon- och transportbranschen och möjliga yrken som eleverna kan arbeta med efter avslutad utbildning. Eleverna erbjuds också generell arbetsmarknadskunskap vid minst ett tillfälle per år där aktiviteten genomförs av en extern anordnare. Lärare beskriver att de genomför studie- och yrkesvägledning genom att de hjälper elever att välja inriktning inför årskurs två. Detta sker genom att de presenterar programmets inriktningar för elever i årskurs 1 och genom att eleverna får göra studiebesök hos arbetsgivare som representerar de olika programinriktningarna. Lärare uppger vidare att de i utvecklingssamtal pratar med eleverna om vad de vill göra i framtiden. Lärarna i de gymnasiegemensamma ämnena förklarar för eleverna varför eleverna behöver ämnena i de yrken som är möjliga efter att eleverna är färdiga med studierna på fordon- och transportprogrammet. I ämnet matematik får eleverna undervisning i så kallad verkstadsmatte som innebär att eleverna lär sig att räkna ut lön och eleverna får hantera fakturor och exempelvis beräkna däckdimensioner. I ämnet svenska väljer läraren texter som har med yrken inom fordon- och transportbranschen att göra och eleverna får övningar som att skriva CV. I ämnet idrott tas ergonomi upp och en koppling görs till yrken i fordon och transportbranschen i undervisningen. Vidare beskriver lärarna att de har företrädare från branschen som besöker eleverna och i årskurs två och tre får eleverna genomföra APL. Lärarna beskriver att eleverna får en bred insikt i branschen genom organisationen av APL verksamheten. Det framgår vidare av granskningen att lärarna inom ramen för undervisningen inte benämner och planerar moment i undervisningen som studie- och yrkesvägledning, detta trots att de i praktiken genomför moment som rektorn, studie- och yrkesvägledare och lärare bedömer vara studie- och yrkesvägledning. Lärare säger att undervisningen och informationen om yrken kopplade fordon- och transportprogrammet genomsyrar hela verksamheten. Rektorn säger att informationen om yrken "sitter i ryggmärgen" på lärarna så att de inte tänker på att de tillhandahåller studie- och yrkesvägledning. Lärare säger att de inte vet om det finns ett behov av att tydliggöra för eleverna att de får studie- och yrkesvägledning.

Granskningen visar därutöver att rektorn visserligen har sett till att finns förutsättningar för samverkan som omfattar studie- och yrkesvägledning när det gäller framförallt enskilda elevärenden, men att samverkan i praktiken inte innefattar perspektivet studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse. Det framgår vidare att rektorn inte heller styr en sådan samverkan kring den vida studie- och yrkesvägledningen på ett tydligt sätt. Rektorn säger att utöver att det finns organisatoriska förutsättningar för samverkan, så finns också möjligheter att samverka kring enskilda elevers behov av studie- och yrkesvägledning genom att en företrädare för elevhälsan finns med vid arbetslagens möten. Studie- och yrkesvägledaren är i sin tur representerad i elevhälsan och på så vis kan studie- och yrkesvägledaren få information från arbetslagen om elever som det finns oro för när det gäller studierna och om de har behov av individuella insatser av olika slag. Rektorn

uttrycker emellertid att de behöver vara tydligare när det gäller personalens uppdrag och ansvar att samverka kring den vida studie- och yrkesvägledningen.

Granskningen visar vidare att det inte görs någon kartläggning av lärarnas behov av kompetensutveckling när det gäller studie- och yrkesvägledning. Lärarna får istället kompetensutveckling kopplat till den egna yrkesprofessionen. Lärare och rektorn säger att de inte har genomfört någon riktad kompetensutveckling inom ramen för studie- och yrkesvägledning, men att lärarna har fått kompetensutveckling genom egna erfarenheter i fordon- och transportbranschen och att detta i förlängningen skulle kunna innebära en utvecklad studie- och yrkesvägledning.

När det gäller uppföljning av studie- och yrkesvägledningen är det osäkert om detta sker på skolenheten. Studie- och yrkesvägledaren och lärare uppger att de inte känner till om en sådan görs. Skolinspektionen har inte heller i samband med granskningen tagit emot något dokument eller beskrivning av exempel som visar att en uppföljning av studie- och yrkesvägledningen på skolenheten sker.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn och personal vid fordons- och transportprogrammet vid Erikslundsgymnasiet till delar tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningen sker kontinuerligt och integrerat i den ordinarie undervisningen. Granskningen visar att det finns studie- och yrkesvägledning som är integrerad i undervisningen, men att det inte är säkerställt att lärarna benämner och planerar de yrkesrelaterade moment som de genomför i undervisningen som studie- och yrkesvägledning. Ansvarsfördelningen för den vida studie- och yrkesvägledningen är inte heller tydliggjord i tillräcklig grad. Det finns därför ett behov av att rektorn förtydligar uppdraget och ansvarsfördelningen som gäller den vida studie- och yrkesvägledningen. Därutöver finns ett behov av att förtydliga formerna för personalens samverkan som gäller studie- och yrkesvägledning i ett vidare perspektiv.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver ytterligare förtydliga ansvars- och arbetsfördelningen avseende den vida studie- och yrkesvägledningen för att säkerställa kvalitet och kontinuitet i den studie- och yrkesvägledning som kommer eleverna till del. I detta ingår också att förtydliga personalens uppdrag samt hur samverkan lärare emellan och mellan lärare och studie- och yrkesvägledaren ska ske.

2. Anpassning av studie- och yrkesvägledningen efter elevernas behov

Inom detta område granskas i vilken utsträckning den vida studie- och yrkesvägledningen utgår från elevernas behov och hur den anpassas för att stödja elevernas studie- och yrkesvalsprocess och skapa en helhet för eleverna.³ Bland annat om det på skolan finns en bild av elevernas behov av kunskap och av att få reflektera kring sin egen utveckling i förhållande till sina framtidsmål. Vidare granskas hur denna bild ligger till grund för skolans arbete inom området.

Granskningen visar att lärarna har kunskap om enskilda elevers behov av studie- och yrkesvägledning. Lärare och rektorn uppger att det sker genom att lärare följer upp elevernas behov i mentorssamtal och informellt i samtal med eleverna.

Vidare visar granskningen att lärarna i viss mån tillgodoser elevernas behov av studie- och yrkesvägledning genom undervisning, APL (Arbetsplatsförlagt lärande) och studiebesök som är kopplade till fordon- och transportbranschen och möjliga yrkesutgångar kopplade till den. Studie- och yrkesvägledningen är inte till så stor del kopplad till exempelvis vidare studier i form av yrkeshögskola och högskola, även om det finns elever som efterfrågar sådan studie- och yrkesvägledning. Om eleverna har frågor som lärarna inte kan svara på så hänvisar lärarna dem till individuella samtal hos studie- och yrkesvägledaren. En del elever uppger emellertid att studie- och yrkesvägledaren kan vara svår att nå för att boka samtal. Lärarna uppger att de berättar om sina erfarenheter av yrkesbranschen och att de svarar på elevernas frågor och att de tillhandahåller ett generellt stöd till eleverna så att de har möjligheter att klara sina studier. Rektorn säger att de i verksamheten behöver lyfta att det finns ett behov bland eleverna när det gäller information om hur högskoleförberedande studier fungerar.

Granskningen visar att rektorn saknar en bild av elevernas aggregerade behov av studie- och yrkesvägledning, även om de följer upp elevernas behov på individnivå framförallt i samband med elevhälsorelaterade ärenden. Rektorn lärarna säger att de inte har något strukturerat sätt för att ta reda på elevgruppens behov av studie- och yrkesvägledning men att de för dialog med många elever om de funderar över studie- och yrkesvägledningsrelaterade frågor på individnivå. De berättar vidare att de har ett system inom ramen för elevhälsan och i samband med så kallade klasskonferenser för att kolla av hur det går i studierna för varje elev och att de erbjuder elever generellt stöd om de har svårigheter att klara studierna. De säger vidare att när eleverna har gjort sitt inriktningsval i årskurs två så behandlas de som att det är det de ska bli efter inriktningsvalen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn och personal vid fordon- och transportprogrammet vid Erikslundsgymnasiet tar ansvar för att studie- och

³ Se fotnot 1

yrkesvägledningen utgår från elevernas behov och bildar en helhet för eleverna genom hela utbildningen. Lärarna har kunskap om elevernas behov av studie- och yrkesvägledning genom att de följer upp elevernas behov i mentorssamtal samt genom att de inom ramen för undervisningen samtalar med eleverna om deras behov av studie- och yrkesvägledning. Den vägledning eleverna får i undervisningen omfattar framförallt yrkesutgångar kopplade till fordon- och transportbranschen. Elever som eftersöker information och vägledning utöver den som ges i undervisningen hänvisas till enskilda samtal med studie- och yrkesvägledaren och på så vis kan finnas en risk att inte alla elever som har behov av information om vidare studier får ta del av sådan i tillräcklig grad. Rektorn och de biträdande rektorerna har inte en systematisk metod för att ta reda på elevgruppens aggregerade behov av studie- och yrkesvägledning. Rektorn och biträdande rektorer har framförallt en bild av enskilda elevers behov av generellt stöd för att klara utbildningen. Det saknas därmed en bedömning av vilken studie- och yrkesvägledning eleverna eventuellt behöver tillföras för att kunna hantera frågor kring val av framtida studier och yrken.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver säkerställa att studie- och yrkesvägledningen är anpassad efter elevernas behov. I detta arbete ingår att kartlägga elevernas aggregerade behov av studie- och yrkesvägledning.

3. Vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas val

Inom detta område granskas i vilken utsträckning eleverna ges allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund.⁴ Begreppet kulturell bakgrund kan förstås som föreställningar om kultur som påverkar elevernas val samt den specifika situationen för elever med migrationsbakgrund.

Granskningen visar att det inte finns några konkreta mål uppsatta eller ett medvetet organiserat arbete på skolenheten för att motverka begränsningar i elevernas studie- och yrkesval utifrån kön, social och/eller kulturell bakgrund. Det framkommer av intervjuer med rektor, studie- och yrkesvägledaren och lärare att verksamheten i sin helhet utgår från ett generellt värdegrundsarbete, där alla elever behandlas likvärdigt och där de ges samma möjligheter i verksamheten. De intervjuade uttrycker att det därför inte finns ett behov av att formulera några särskilda mål som är kopplade till studie- och yrkesvägledningen. Huvudmannens företrädare uppger att det inte finns några numeriska

⁴ Se fotnot 1

mål med arbetet, utöver att underrepresenterat kön ska öka i andel vid intagningen till fordon- och transportprogrammet och att det borde leda till att andelen flickor som väljer utbildningen ökar ytterligare.

Granskningen visar dock att lärarna i sin undervisning, trots att det inte finns ett medvetet organiserat arbete skolenheten, vid olika tillfällen tar upp frågor om begränsningar i studie- och yrkesval utifrån kön, social och/eller kulturell bakgrund. Någon av lärarna uppger exempelvis att hen berättar för flickorna i årskurs 1 hur det är att arbeta i en mansdominerad värld. Andra lärare säger att de tar upp frågor kopplade till eventuella begränsningar i elevernas studie- och yrkesval i utbildningen och att de förmedlar att kvinnor är viktiga branschen. De berättar vidare att har haft besök på skolan av kvinnliga tidigare elever som har berättat om hur det är att vara kvinna i yrket. Rektorn och de biträdande rektorerna säger dock i intervju att när det gäller studiebesök eller företrädare för branschen som besöker skolan, väljs verksamheten ut utifrån särskilda kriterier vilket kan begränsa möjligheterna att låta eleverna möta personer som gjort otraditionella val.

Av granskningen framkommer också att några särskilda satsningar för att säkerställa att lärarna har aktuell kunskap kring begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och/eller kulturell bakgrund inte har genomförts för lärarna inom fordon- och transportprogrammet även om det förekommit att lärare har deltagit i utbildning inom området. Någon lärare uppger i intervju att hen nyligen har varit iväg på en utbildning som kring APL där också genusfrågor tagits upp och att hen därefter har delgivit lärarna i arbetslaget informationen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i viss omfattning ges allsidiga kunskaper för att vidga deras perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och/eller kulturell bakgrund. Det finns dock inga konkreta mål utformade för eller någon särskild uppföljning av arbetet för att motverka eventuella begränsningar i elevernas val på fordon- och transportprogrammet. Därmed saknas en aktuell bild av i vilken utsträckning eleverna ges tillräckligt allsidiga kunskaper om arbetsmarknaden som förmår vidga deras perspektiv och motverka begränsningar i studie- och yrkesval utifrån föreställningar om kön, social och/eller kulturell bakgrund.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Rektorn behöver säkerställa att den vida studie- och yrkesvägledningen förmår vidga elevernas perspektiv och motverka begränsningar i elevernas framtida studie- och yrkesval som är beroende av kön, social och/eller kulturell bakgrund. I arbetet bör rektor sätta upp konkreta mål för att studie- och yrkesvägledningen ska verka kompensatoriskt så att alla elever har samma möjligheter att välja framtida studier och yrken utan begränsningar utifrån föreställningar om kön och

social eller kulturell bakgrund. Som en del i arbetet behöver rektor följa upp att lärarna har aktuell kunskap om faktorer och föreställningar som påverkar elevernas val och hur frågor som rör området kommer till uttryck i undervisningen. Rektor behöver också följa upp att arbetet ger avsedda effekter.

4. Huvudmannens ansvar

Inom detta område granskas i vilken utsträckning huvudmannen tar ansvar för att rektor ges goda förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten. Bland annat hur huvudmannen konkretiserar vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär i den egna verksamheten. Vidare hur organisation och resursfördelning, till exempel utifrån en kartläggning av behoven, säkerställer att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.⁵

Granskningen visar att huvudmannen har konkretiserat de nationella målen för studie- och yrkesvägledning i kommunens grundskole- och gymnasieverksamhet i planen "Handlingsplan för Studie- och yrkesvägledning i Borlänge kommun" (planen är daterad till juni 2014), men planen används inte i Erikslundsgymnasiet och följs inte upp av huvudmannen. Skolinspektionen har inför granskningen tagit del av planen och kan konstatera att planen tar sin utgångspunkt i Skolverkets allmänna råd och att huvudmannen i planen konkretiserar de nationella målen med studie- och yrkesvägledning. I planen beskrivs ansvarsfördelning och rollfördelning för studie- och yrkesvägledningen och det framgår att samtlig personal har ansvar för att arbeta med den vida studie- och yrkesvägledningen.

Huvudmannens representant uppger dock att planen behöver förverkligas i verksamheten och att huvudmannen i högre grad behöver stödja rektorerna i arbetet enligt planen. Exempelvis behöver huvudmannanivån ställa frågor till rektorn hur de arbetar med planen. Det har heller inte skett någon uppföljning av hur planen för studie- och yrkesvägledning fungerar, säger huvudmannens representant vidare. Rektorn uppger i intervju att hon visserligen känner till att det finns en plan för studie- och yrkesvägledning, men att hon inte har diskuterat den med huvudmannen eller i verksamheten.

Granskningen visar att huvudmannen inte för egen del följer upp elevernas behov av studie- och yrkesvägledning och att det saknas ett arbete för att följa upp kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen från huvudmannens sida. Istället är frågan att följa upp och synliggöra behovet av eventuell utveckling av studie- och yrkesvägledningen delegerat till rektor. Rektorn har också ansvaret för att bedöma och tillgodose resursbehovet och för att dimensionera i förhållande till behovet inom ramen för tillgänglig budget. Rektorn och biträdande rektorer säger i intervju att de inte vet om området ingår i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete och att frågan inte har tagits upp i dialog med

⁵ Se fotnot 1

huvudmannen. Representanten för huvudmannen säger att studie- och yrkesvägledningen är en del i att eleverna ska nå sin examen. Hen uppger vidare att det kan variera vilka utvecklingsmål som en skola ska prioritera utifrån rektors analys av verksamheten och att studie- och yrkesvägledning inte har varit en fråga som tagits upp av Erikslundsgymnasiet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen i viss utsträckning ger rektorn förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning på skolenheten. Huvudmannen har konkretiserat de nationella målen för studie- och yrkesvägledning i kommunens skolor i den antagna handlingsplanen, men hur intentionerna i planen genomförs följs inte upp av huvudmannen. Bedömning av behov och resursfördelningen till studie- och yrkesvägledningen är delegerat till rektor och huvudmannen följer inte heller på något särskilt sätt upp rektors resurstilldelning i förhållande till elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Att följa upp och synliggöra behovet av eventuell utveckling av studie- och yrkesvägledningen är delegerat till rektor. Sammantaget betyder det att huvudmannen saknar underlag för bedömning av huruvida elevernas behov av studie- och yrkesvägledning tillgodoses på skolenheterna och vilka förutsättningar som eventuellt kan saknas, till exempel vad gäller resursfördelning och personalens kompetens.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen därför att ett arbete i första hand behöver inledas inom följande utvecklingsområde:

- Huvudmannen behöver säkerställa att rektor ges förutsättningar för arbetet med studie- och yrkesvägledning. I arbetet ingår att implementera huvudmannens plan för arbetet med studie- och yrkesvägledning, att följa upp enheternas arbete samt att med regelbundenhet säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning tillgodoses.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 13 september 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de fyra identifierade utvecklingsområdena som anges ovan under rubrik *Bedömning*. Som stöd för redovisningen bör bifogade mall (bilaga 2) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2017:10219) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Enhetschef
Signerat av: Roland Fallström

X Katrin Söderlind

Föredragande
Signerat av: Katrin Söderlind

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SYV-pa-gymnasiala-yrkesprogram/>

Bilaga 1

Författningar och allmänna råd i kvalitetsgranskningen Studie- och yrkesvägledning på gymnasiala yrkesprogram

Skollagen (2010:800)

1 kap. 4 § 1-2 st skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. [...]

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. [...] En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. [...]

2 kap. 8 b § skollagen

Kommuner ska fördela resurser till utbildning inom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov.

2 kap. 29 § skollagen

Elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165, s. 278-279) anges att lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar, men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv. En förutsättning för att eleverna ska kunna utnyttja den stora frihet och de möjligheter till egna val som erbjuds är att de får en adekvat information om utbildningsutbud och valmöjligheter, såväl utifrån sina intressen och förutsättningar som i förhållande till arbetsmarknadens behov. Elevernas behov av vägledning kommer säkerligen inte att bli mindre i framtiden än i dag.

I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165, s. 659) anges vidare att kompetens för studie- och yrkesvägledning främst finns hos personer som är anställda för denna verksamhet. Även rektorer och lärare har dock ett visst ansvar att förmedla sådan kunskap. Frågor om studie- och yrkesvägledning behandlas främst i läroplanerna. Huvudmannen bestämmer själv om kompetensen ska ordnas genom att personal anställs eller på något annat sätt.

2 kap. 30 § skollagen

För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

2 kap. 34 § 1 st skollagen

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. [...]

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå.

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

4 kap. 6 § skollagen

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

4 kap. 7 § skollagen

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

15 kap. 2 § 1 st skollagen

Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. [...]

15 kap. 3 § skollagen

Utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn.

2011 års läroplan för gymnasieskolan (SKOLFS 2011:144)

2 Övergripande mål och riktlinjer

I de övergripande målen anges de kunskaper samt de normer och värden som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar utbildningen. Målen anger inriktningen på utbildningen.

2.4 Utbildningsval - arbete och samhällsliv

Gymnasieskolan ska nära samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Genom att arbetslivet fortlöpande förändras när det gäller behovet av kompetens och rekrytering av arbetskraft inom olika områden har studie- och yrkesvägledning i vid mening stor betydelse. Universitet och högskolor, arbetsförmedlingar, näringsliv samt arbetsmarknadens parter och branschorganisationer har därför viktiga roller i informationen till skolan och eleverna.

Mål

Skolans mål är att varje elev

- utvecklar sin självkännedom och förmåga till studieplanering,

- medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper,
- ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha,
- har kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde, samt om möjligheter till fortsatt utbildning, praktik och arbete i Sverige och andra länder, och
- är medveten om att alla yrkesområden förändras i takt med teknisk utveckling, förändringar i samhälls- och yrkesliv samt ökad internationell samverkan och därmed förstår behovet av personlig utveckling i yrket.

Riktlinjer

Personalen ska, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning,

- bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke,
- informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund,
- i informationen och vägledningen utnyttja de kunskaper som finns hos eleverna, hos skolans personal och i samhället utanför skolan,
- i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång,
- utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås,
- i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, och
- bidra till att presumtiva elever får information om skolans utbildningar.

2.6 Rektorns ansvar

Enligt skollagen ska det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ansvarar för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella målen. Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn ansvar för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att [...]

- undervisningen, elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar, särskilt stöd samt andra stödåtgärder som de behöver, [...]
- lärare och annan personal får möjligheter till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjlighet att dela med sig av sin kunskap samt att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- samverkan mellan lärare i olika kurser kommer till stånd så att eleverna får ett sammanhang i sina studier,
- samverkan med universiteten och högskolorna samt arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt en förberedelse för yrkesverksamhet och fortsatt utbildning,

- studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke, [...]

- stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen, [...]

Skolverkets allmänna råd om arbete med studie- och yrkesvägledning (SKOLFS 2013:180)

1. Att styra och leda arbetet med studie- och yrkesvägledning

Huvudmannen bör

- konkretisera vad de nationella målen för studie- och yrkesvägledning innebär för den egna verksamheten, samt
- vid beslut om organisation och resursfördelning säkerställa att elevernas behov av studie- och yrkesvägledning kan tillgodoses.

Rektorn bör

- se till att det finns rutiner och metoder för att planera, utvärdera och utveckla studie- och yrkesvägledningen så att den tillgodoser elevernas behov av vägledning,
- tydliggöra hur ansvaret för studie- och yrkesvägledning är fördelat mellan studie- och yrkesvägledare, lärare och övrig personal samt formerna för samarbetet mellan dem,
- se till att studie- och yrkesvägledning sker kontinuerligt och integrerat i utbildningen under studietiden, så att eleven ges förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval, samt
- se till att eleverna, utifrån sina behov, erbjuds vägledningssamtal.

2. Personal och kompetens

Huvudmannen bör

- inför resursfördelningen ta reda på vilken kompetens som finns och vilken kompetens som behövs för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning.

Huvudmannen och rektorn bör

- se till att studie- och yrkesvägledaren har den kompetens som behövs för att kunna stödja övrig personals arbete med studie- och yrkesvägledning.

Rektorn bör

- med utgångspunkt i en kartläggning av elevernas behov av studie- och yrkesvägledning se till att verksamheten kan tillhandahålla den kompetens som krävs för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning,
- med utgångspunkt i elevernas behov av vägledning, fortlöpande kartlägga och analysera kompetensutvecklingsbehovet för personal som arbetar med studie- och yrkesvägledning, samt
- se till att personalen på skolan har kunskaper om och förståelse för hur kön samt social och kulturell bakgrund påverkar elevernas studie- och yrkesval samt att de har kunskaper om hur elevernas föreställningar om utbildningar och yrken kan utmanas.

3. Undervisning och samverkan – skola, utbildning och arbetsliv

Rektorn bör

- organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att ställas inför olika uppgifter i arbetslivet och möta företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet i syfte att ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper och erfarenheter inför kommande studie- och yrkesval,
- ha ett övergripande ansvar för att elevernas arbetslivskontakter bidrar till att deras studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund, samt
- planera för att varje elev i gymnasiesärskolan får det stöd han eller hon behöver i övergången till arbetslivet.

Lärare bör i undervisningen

- ge eleverna möjlighet att utveckla en förståelse för hur kunskaper i ämnet kan ha betydelse i arbetslivet och på så sätt utgöra ett underlag för deras framtida studie- och yrkesval,
- utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, kulturell och social bakgrund som annars kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval, samt
- ge eleverna möjlighet att utveckla allsidiga kunskaper om hur arbetslivet fungerar.

Lärare och studie- och yrkesvägledare bör

- ge eleven möjlighet att utveckla sin förmåga att genomföra sina val av studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledaren bör

- bidra med sådana specialistkunskaper som kan ha betydelse för elevernas studie- och yrkesval.

4. Information inför val av studier och yrken

Kommunen bör

- säkerställa att kommunens medborgare informeras om sina möjligheter till utbildning.

Rektorn bör

- se till att det finns strategier för att alla elever utifrån sina behov ska få allsidig information om studier och yrken.

Studie- och yrkesvägledaren och läraren bör

- ge eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att kritiskt granska information om studier och yrken samt skapa medvetenhet om vilket ansvar de själva har för sina studie- och yrkesval, samt
- se till att eleverna får saklig och aktuell information om arbetslivets kvalifikationskrav och om hur arbetsmarknaden ser ut inom olika yrkesområden.

Studie- och yrkesvägledaren bör

- se till att informationen om utbildningsvägar och yrken är aktuell, opartisk, tillförlitlig och tillgänglig för eleverna när de behöver den,
- se till att varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och

sameskolan får information om de kurser och utbildningar som finns inom gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan och om vilka val som kan ha betydelse för vidare studier,

- se till att eleverna i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får information om valmöjligheter i form av inriktningar, kurser och yrkesutgångar samt om vilka konsekvenser ett byte av studieinriktning och kurser medför,
- se till att eleverna i gymnasieskolan får information om vidare studier och om vilka val som kan ha betydelse för dessa, samt
- se till att eleverna inom och sökande till vuxenutbildningen får tillgång till information om de kurser och utbildningar som de kan behöva för att nå sina studiemål.

5. Vägledningssamtalet

Rektorn bör

- organisera studie- och yrkesvägledningen så att eleverna erbjuds vägledningssamtal som utgår från varje elevs behov och stödjer dennes studie och yrkesvalsprocess.

Studie- och yrkesvägledaren bör se till att vägledningssamtalen planeras och genomförs så att de

- vidgar elevens perspektiv om såväl de egna förutsättningarna som olika utbildningar och yrken,
- utmanar elevens föreställningar om yrken och utbildningar utifrån kön samt utifrån social och kulturell bakgrund,
- ger eleven förutsättningar att utveckla sin förmåga att väga samman olika faktorer som har betydelse för studie- och yrkesvalet, samt
- ger den individuella studieplanen en central roll i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och inom vuxenutbildningen.

I anslutning till de allmänna råd som anges ovan har Skolverket också givit kommentarer som använts i granskningen.⁶

⁶ Skolverket (2013) *Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning*. Skolverkets publikationsservice, andra tryckningen, Stockholm 2017

Bilaga 2

Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 2:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 3:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde 4:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: